

Het Laatste Avondmaal

Het mooiste bewaren we tot het te laat is

Pasen nadert. Vóór dit feest van het nieuwe leven, is de herdenking van het Laatste Avondmaal. In het besef dat zijn einde naderde, nam Jezus daar afscheid van zijn vrienden. In een serie interviews mijmeren aansprekende landgenoten over hun eigen laatste avondmaal. Stel dat het zo ver is, wie vragen ze dan aan tafel? Vandaag: presentator/zanger Joris Linssen. Als maker van het NCRV-programma 'Hello Goodbye' is hij vertrouwd met afscheid nemen.

Hij vertelt over de dagen na het overlijden van zijn schoonmoeder. Hoe ze met vrienden en familie haar blankhouten kist beschilderden. Persoonlijk, warm, ieder op zijn eigen manier. Met alle ruimte voor emotie. „Op weg naar het crematorium belandden we op de linkerbaan van de snelweg. Toen zagen we opeens dat we de zwarte wagen met haar kist aan het inhalen waren. Die kist waarop iedereen iets van zichzelf had achtergelaten. Ik vond dat symbolisch. Dat we haar voorbij gingen en dat we voortaan zonder haar moesten.”

Joris Linssen (1966) is van de gevoels. Als scholier hield hij zowel van punkmuziek als van André Hazes-repertoire. Stiekem, dan. Hij groeide op in Eindhoven, studeerde geschiedenis in Utrecht en reisde door Zuid-Amerika. Als zanger stond hij net zo makkelijk op het podium met een gitaarrockband als in zijn rol van smartlappenkoning Ome Cor. Met zijn band Caramba maakt hij nu de theatertournee 'Tranen van Geluk' waarin hij zelf vertaalde Mexicaanse liedjes brengt. „Ik heb een enorme hang naar groots en meeslepend.”

Hart

Misschien is het daarom dat willekeurige landgenoten hun hart bij hem uitstorten. Rouw, liefdesverdriet, onverwilde verlangens: op onverwachte momenten weet hij het schijnbaar achteloos boven water te krijgen. „Ik heb het een beetje aan me hangen.” Vijf jaar was hij achter het stuur het luisterend oor van zijn passagiers in 'Taxi', sinds 2005 presenteert hij 'Hello Goodbye'. Hierin knoopt hij op Schiphol gesprekken

aan met vertrekkers en achterblijvers. „Voor de camera hoor je soms een stem breken. Dan zie je dat het harnas wegvalt en probeer ik de diepte op te zoeken. Op zo'n moment komt een niet-benoemde verbondenheid naar voren en wordt zo'n afscheid intenser dan de bedoeling was. En dan blijkt het quasi-ontbenedige decor van Schiphol een meesterlijke arena van gevoel.” Kleine vragen vormen zijn kracht. „Waarom ben je eigenlijk verdrietig?” Of: „Waarom hou je van haar?” In de antwoorden schuilen vaak jaren aan ingevroren emoties. „Als ik dat hoor, denk ik: waarom heb je dat gevoel zo lang opgespaard? Sta je er wel bij stil dat het de laatste keer kan zijn dat je elkaar ziet? Want meestal zijn we in dit land nogal zuinig met liefdesverklaringen. Hooguit hoor je het bij een geboorte, of als er iemand doodgaat. Maar veel Nederlanders bewaren hun mooiste woorden tot het te laat is.”

Op reis

Eigenlijk bakken we er maar weinig van als het om gevoel gaat, vindt hij. „Dat Hollandse wegstoppen, dat masker van nuchterheid, dat kan toch niet goed zijn? Moet je maar eens opletten hoe kil sommige mensen elkaar op Schiphol gedag zeggen als hun kind of hun geliefde voor lange tijd op reis gaat. 'Ga nou maar', zeggen ze dan. 'Ik huil thuis wel'. Of: 'Schiet maar op, weet je hoe duur het parkeren hier is?'. Allemaal zinnestjes om emoties weg te duwen. Ik begrijp dat niet. Het is toch juist fijn om te laten weten hoe belangrijk die ander voor je is? Laat de ander voelen dat zijn liefde wordt beant-

Joris Linssen: „Dat Hollandse wegstoppen, dat masker van nuchterheid, dat kan toch niet goed zijn? Laat de ander voelen dat zijn liefde wordt beantwoord. Alleen uit kwetsbaarheid kan liefde voortkomen.”

FOTO NCRV

woord. Alleen uit kwetsbaarheid kan liefde voortkomen.” De liefde krijgt daarom een hoofdrol bij zijn denkbeeldige laatste avondmaal. Voor dit vaarwel bouwen we een grote kermisachtige spiegeltent op in de bossen bij zijn woonplaats Utrecht. De tent waarin hij een zomer lang het programma 'Brok in de Keel' maakte: over liedjes die bezoekers terugbrachten naar een bijzondere gebeurtenis in hun leven. „De sfeer daar was hemels. Koks bereiden er heerlijke Italiaanse maaltijden en de muziek bracht iedereen bij el-

kaar. Wie verdrietig was, vond er troost of verzoening. Anderen werden verliefd. In mijn beleving groeide het uit tot een magische plek.” Een mooi decor om herinneringen op te halen en afscheid te nemen, dus. Laat het vooral een lofzang op het leven worden, stelt hij voor. Met gasten die hij wil bedanken omdat ze veel voor hem betekenen. Aan tafel zitten zijn vrouw, zijn ouders, zijn zus, zijn twee kinderen en zijn twee pleegkinderen. Ook Walid komt, met zijn grootmoeder. „Als jongetje van elf jaar zat hij bij me in

de taxi. Met zijn oma was hij uit Somalië gevlucht. In tranen vertelde hij me dat hij ons land zou worden uitgezet. We hebben altijd contact gehouden. Na jaren van onzekerheid en spanning mogen ze dankzij de generaal pardon-regeling toch blijven. Hij is hiphopper geworden. In heftige directe woorden rapt hij nu over zijn leven. Ik bewonder hen om hun moed.” Don Demecio schuift ook aan: een oude man uit Guatemala. „Hij open-

de mijn ogen voor de nuance. In mijn schooltijd was ik van de revolutie. Alles moest anders. En liefst zo snel mogelijk. Ik volgde de politiek in Zuid-Amerika op de voet en hoopde op een grote omwenteling. Tot ik daar later een film maakte en Don Demecio ontmoette. Hij was zowel door de vrijheidsstrijders als door de regeringstroepen ontvoerd en mishandeld. Ze hadden hem in zijn been geschoten. Voor mij was hij het levende, manke bewijs dat geweld geen zin heeft. Meewarig met zijn hoofd schuddend, leerde hij me dat vergevingsgezindheid de sleutel is om verder te komen. En dat innerlijke beschaving boven alles gaat. Heel eenvoudig, heel bescheiden.”

De stoel dichtbij het podium is voor meester Wilgenhof van zijn lagere school. „Die gaf me de kans om mijn creativiteit te ontwikkelen. Iedere vrijdagmiddag trad ik op met toneel en zang. Hij zette destijds de deur open om een rijke bron aan te boren.” Naast de meester komt oma Miep, een vrouw van 99 jaar die ooit bij een optreden van hem kwam kijken. „Ze is heel eigenzinnig. Eigenlijk ziet ze het leven als een overbodig tranendal, maar toch collecteert ze nog altijd strijdbaar voor Amnesty. Het voelt altijd goed om in de buurt te zijn van de kracht die ze uitstraalt.”

Joris Linssen: Vertel dat je van elkaar houdt

Draaiboek

Verwacht voor die avond geen draaiboek. De ingrediënten moeten genoeg zijn. „Zo maak ik ook televisie. Als je de mensen en de voorwaarden bij elkaar brengt moet je verder niks forceren. Laat het vooral echt blijven.” „Graag zou ik nog een paar heftige liedjes willen zingen met teksten waarbij we het verdriet tot in onze nerven voelen. En dan moet het verder maar gaan zoals het gaat. Nog even een zwaar gesprek en dan heftig drinken en dansen tot iedereen zwetend op tafel staat. Liefst met zo veel wijn op dat iedereen de volgende dag zo'n kater heeft dat ze allemaal denken: ik wou dat ik óók dood was.”

Ziet hij zijn gasten nog terug in de hemel? In een hiernamaals, misschien? „Ik geloof er niet in, hoe romantisch en aantrekkelijk dat idee ook is.” Mijmerend ziet hij bij het laatste avondmaal zelf toch een vervolg op zijn leven ontstaan. „Als de gasten stevig met elkaar in gesprek raken en elkaar weten te inspireren, kan mijn geest nog een beetje nasuideren.”

JAN VRIEND

Op 6 mei begint een nieuwe reeks van 'Hello Goodbye'.

Negentiende eeuw kreeg zilveren rand dankzij Willem II

Willem II, koning van de Nederlanden tussen 1840 en 1849, wordt vaak neergezet als een niksknut. Kunsthistoricus Michel Didier ziet dat anders. Er bestaan nogal wat misverstanden over deze telg van Oranje, vindt Didier, en hij hoopt enkele daarvan recht te zetten in zijn boek 'De ridder en de grootvorstin'.

Zo'n misverstand, zegt Didier, is bijvoorbeeld dat Willems kunstcollectie vooral uit kitsch zou bestaan. „Dat krijg je als je historici over kunst laat schrijven”, moppert hij. In zijn monografie over Willem II en diens vrouw Anna Paulowna heeft hij zich gestort op de kunstankopen van het paar, de paleizen waar ze woonden en de betekenis die de twee hebben gehad voor de kunsten. Die is groot, betoogt Didier. De Gouden Eeuw mag dan de periode van de grote Hollandse meesters zijn, mede dankzij Willem II heeft de negentiende eeuw een 'zilveren randje' gekregen. De kroonprins en later koning was een mecenas die veel opdrachten gaf en eigentijdse kunst kocht en toonde. „Natuurlijk, veel Oranjes bezaten kunst. Voor vorsten was een kunstverzameling verplicht. Maar Willem II had een topverzame-

De Slag bij Waterloo, Jan Willem Pieneman 1824. Links in beeld de gewonde Willem.

ILLUSTRATIE RIJKSMUSEUM

ling. Zo'n 400 schilderijen, de helft in zijn tijd hedendaagse kunst van schilders als Koekoek en Schelfhout. Hij bezat veel zilver en glas, kocht ongelooft veel meubelen.” Willem had een goede smaak, vindt Didier. Hij richtte zich op de romantische gotiek toen andere vorsten zich nog laafden aan de empirestil.

Midden in Den Haag, aan de Kneuterdijk, liet hij het paleis uitbreiden, geïnspireerd op de middeleeuwse collegezaal die hij kende van zijn studietijd in Oxford. Hij verzamelde middeleeuwse kunst, Vlaamse primitieven, toen bijna niemand dat deed. Didier: „Natuurlijk heeft hij ook miskopen gedaan. Hij wilde graag

een Leonardo da Vinci, maar kreeg een tijdgenoot. Het is ook zo dat hij als koning altijd de volle mep betaalde. Vandaar dat de kunstenaars hem op handen droegen en graag kwamen exposeren in Den Haag.” Willem II was een echte kunstliefhebber. In tegenstelling tot zijn vader Willem I. Die zette wel veel op-

drachten uit, maar zag dat vooral als werkverschaffing. En als propagandamiddel. Kunst leek een goede manier om eenheid te kweken tussen Belgen en Nederlanders door een gezamenlijk heldhaftig verleden te tonen. Daartoe werd de 'oorlogsheld' Willem II veelvuldig vereeuwigd. Na de slag bij Waterloo in 1815, waar hij werd getroffen door een kogel, kon hij bij het volk niet meer stuk. Anders dan zijn vader ging het Willem II om het hebben van een eigen collectie, stelt Didier. En die wilde hij ook nog eens tonen aan het volk, iets wat niet gebruikelijk was onder vorsten. Willem bouwde daarvoor een zaal bij het paleis in Den Haag. Hij wenste Nederland als natie op te krikken door zijn aankopen. Didier: „Mede door het vorstelijk meecanaat vond een renaissance van de schilderkunst plaats. Toegepaste kunstvormen en poëzie kwamen tot leven. Kunstenaars kregen een jaargeld. Het theater in Den Haag was dankzij Willem II een van de meest toonaangevende in Europa. Zijn opvolger heeft daarin weer flink geïnvoerd.” Het was ook een geweldige tijd voor dichters. Didier: „Zeker voor wie zich verzet had tegen de Franse overheersing. Het is bombastisch, ja. Toch maakte Bilderdijk bijvoorbeeld geweldige poëzie. Maar in de derde versnelling, dat wel.”

En Anna Paulowna? Van haar schoonvader kreeg ze het huisje waar Tsaar Peter ooit gewoond had, in Zaandam. Haar naam werd gegeven aan een polder in Noord-Holland. Ook zij gaf kunsttopdrachten, maar was ze kunstliefhebster? Didier durft er zijn hand niet voor in het vuur te steken. Anna Paulowna hield afstand. Ze had haar eigen galerij in het paleis aan de Kneuterdijk, dat aan de kleine kant was voor een grootvorstin die Russische paleizen gewend was. „Maar Willem had enorme plannen, en die effectueerde hij liefst zelf, als architect. Ook wat dat betreft heeft hij een slechte naam. De gebouwen die onder zijn architectuur waren neergezet, zouden stuk voor stuk zijn ingestort. Klopt niet. Eén zaal in Den Haag, de marmenzaal, is daadwerkelijk ingestort. Een flink stuk van de andere nieuwbouw moest later worden afgebroken omdat de gemeente het had laten verkrotten.” Bijna alle kunst die Willem bezat is na zijn dood geveld, omdat er grote schulden waren. Pas toen het te laat was bleek dat de opbrengst uit Willems grondbezit die schulden ruimschoots had kunnen compenseren.

MARCK MINNEMA

Michel Didier: De ridder en de grootvorstin – Kunst en leven van Willem II en Anna Paulowna. Uitgeverij Conserve, € 17,95